

Traumatische rouw in globaal perspectief

Prof. dr. Geert Smid
NtVP lezing - 29 januari 2020

1

2

3

Traumatisch verlies en traumatische rouw

Traumatisch verlies

↪ *Dood van een (of meerdere) naaste(n) in de context van een traumatische gebeurtenis*

- Moord, suïcide
- Oorlog, terreur, ramp, ongeval, misdaad
- Ziekte

Traumatische Rouw

↪ *Psychische klachten na (traumatisch) verlies*

- Persisterende complexe rouwstoornis (PCRS) - Andere gespecificeerde psychotrauma- of stressorgerelateerde stoornis
- Posttraumatische stressstoornis (PTSS)
- Depressie

4

Symptomen van Persisterende Complexe Rouwstoornis

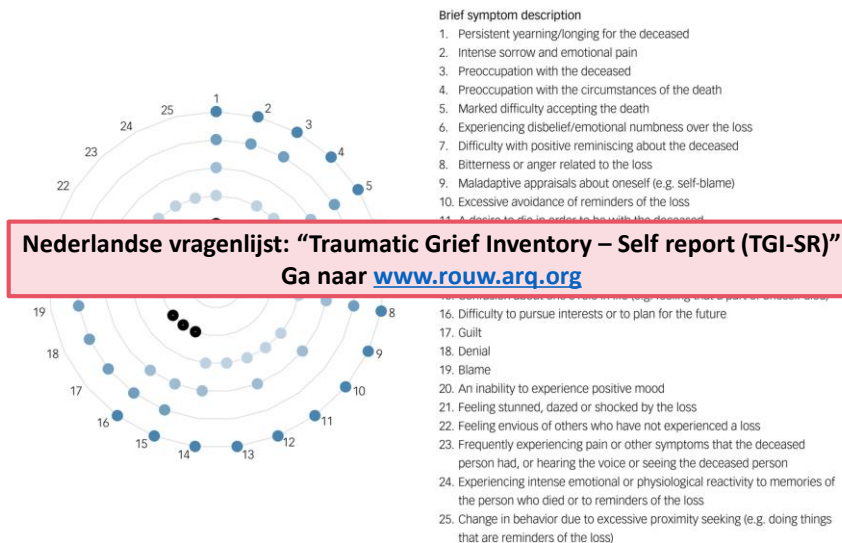
Kernsymptomen (1)	Reactief verdriet om het verlies (0-6)	Sociale / identiteitsontwrichting (0-6)
<ul style="list-style-type: none"> • Kwellend verlangen • Emotionele pijn • Preoccupatie met de overleden dierbare • Preoccupatie met gebeurtenissen die tot dood hebben geleid 	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met accepteren van het verlies • Ongeloof of vervlakking • Moeite met ophalen van positieve herinneringen aan de overledene • Bitterheid of boosheid • Zelfverwijt • Vermijding van herinneringen aan het verlies 	<ul style="list-style-type: none"> • De wens om te sterven om bij de overledene te kunnen zijn • Moeite om andere mensen te vertrouwen • Zich alleen voelen of onthecht van andere mensen • Gevoel dat het leven leeg, betekenisloos is sinds verlies • Verwarring over de eigen rol in het leven, of verminderd gevoel van identiteit • Verminderde interesse in activiteiten

> 12 maanden na het verlies

5

Vijf groepen criteria voor pathologische rouw

● PCBD (DSM-5; APA, 2013) ● PGD (ICD-11; WHO, 2019) ● PGD (Prigerson et al 2009) ● Complicated grief (Shear et al 2011) ● beta-draft ICD-11

Lenferink, L., Boelen, P., Smid, G., & Paap, M. *British Journal of Psychiatry*, 2019

6

Normale reactie of stoornis?

1. Lijdensdruk of beperkingen

De stoornis veroorzaakt...

- 👉 klinisch significante lijdensdruk of
- 👉 beperkingen het sociale of beroepsmatige functioneren of in het functioneren op andere belangrijke terreinen

2. Culturele evaluatie van verlies en rouw

De rouwreactie is...

- 👉 buiten proportie ten opzichte van of onverenigbaar met culturele, religieuze of bij de leeftijd passende normen en
- 👉 kan niet beter worden verklaard door cultuurspecifieke rouwrituelen

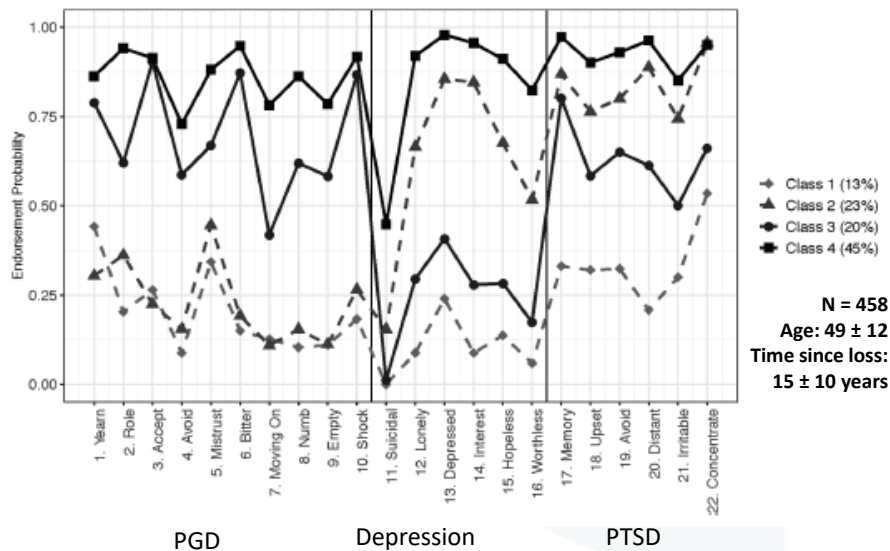
7

Diagnostische classificatie van traumatische rouw

	DSM-5 (2013)	ICD-11 (2018)
	<i>Psychotrauma- en stressorgerelateerde stoornissen</i>	<i>Conditions specifically associated with stress</i>
Rouw	309.89 Andere gespecificeerde trauma- of stressorgerelateerde stoornis: Persisterende complexe rouwstoornis	6B42 Prolonged grief disorder
Trauma	309.81 Posttraumatische stressstoornis	6B40 Post traumatic stress disorder 6B41 Complex post traumatic stress disorder
	<i>Depressieve stoornissen</i>	<i>Mood disorders</i>
Depressie	296.xx Depressieve stoornis 296.2x: Eenmalige episode 296.3x: Recidiverend	6A70 Single episode depressive disorder 6A71 Recurrent depressive disorder

8

Prolonged Grief, Post-Traumatic Stress, and Depression After Loss in a Treatment-Seeking Trauma-Exposed Sample

Djelantik, Robinaugh, Kleber, Smid, & Boelen 2019

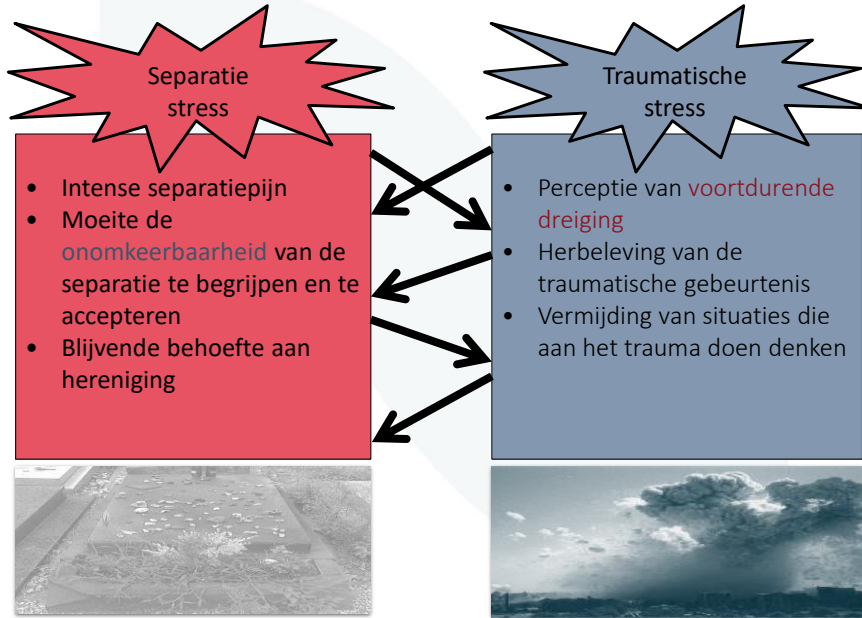
9

Traumatische rouw: prevalentie en risico

- Meta-analyse van studies na niet-traumatisch verlies (Lundorff et al., 2017): 9.8% PGD
- Hogere prevalentie PGD bij ouderen (Lundorff et al., 2017, Kersting et al., 2011, Newson et al., 2011)
- Hoger risico na dood van levenspartner of eigen kind (e.g., Djelantik, Smid, Kleber, & Boelen, 2017)
- Meta-analyse van studies na traumatisch verlies (Djelantik, Smid, Mroz, Kleber, & Boelen, ingediend): ongeveer 50% PGD

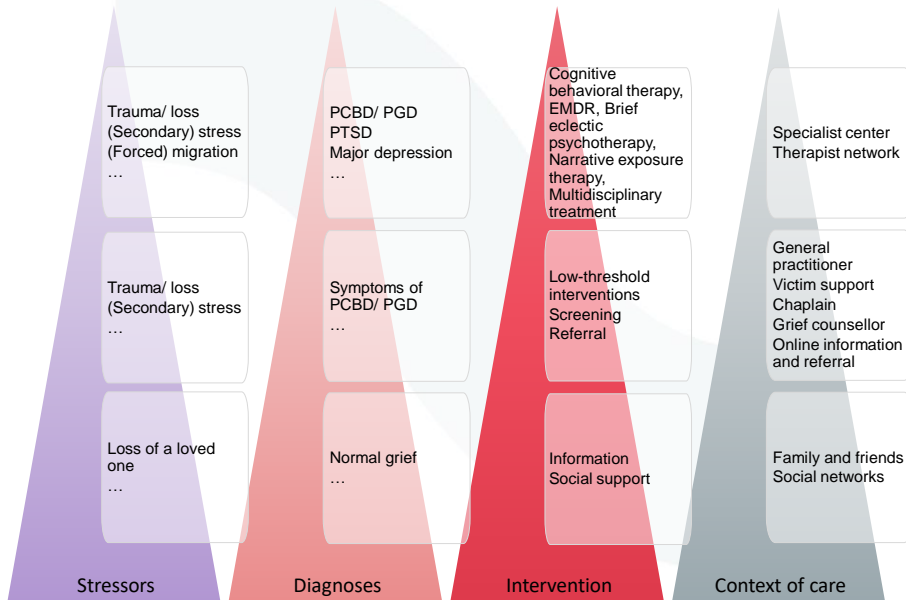
10

Traumatische Rouw

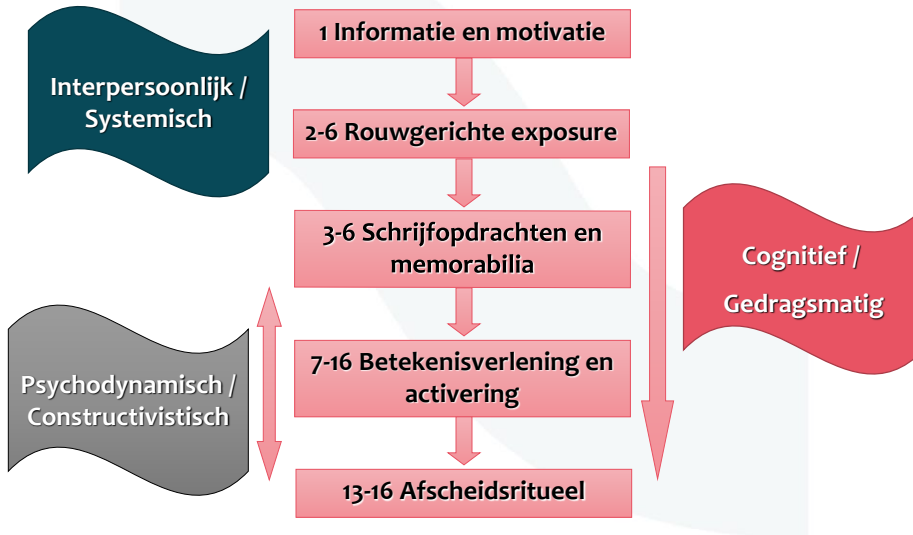
11

Zorgnetwerk Traumatische Rouw

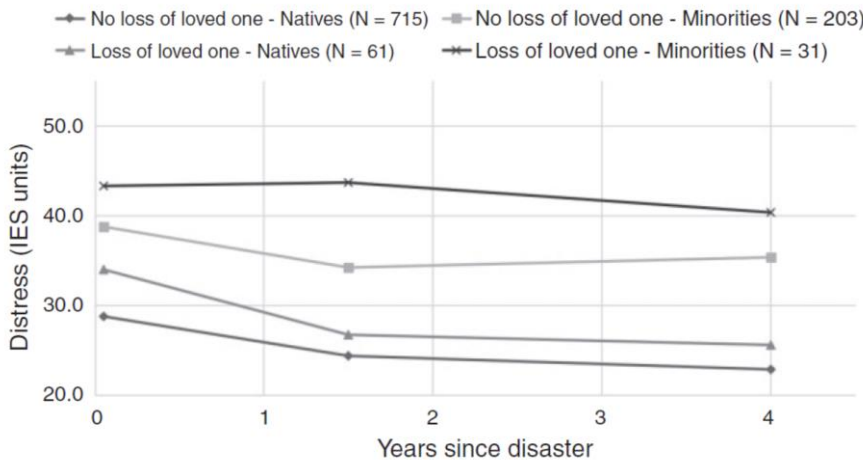
12

Beknopte Eclectische Psychotherapie voor Traumatische Rouw (BEP-TG)

13

Na verlies van een dierbare door de Vuurwerkkramp hebben migranten meer persisterende symptomen dan niet-migranten

Smid et al, Transcult Psychiatry, 2018

14

Rouw en
cultuur:
kunnen we
alles weten?

15

Culturele evaluatie van verlies en rouw

- Voor omvattende evaluatie van rouwgerelateerde psychopathologie en het maken van een behandelplan
- Korte, persoon-gecentreerde, open vragen als voorgestelde aanvullende module bij het *Cultural Formulation Interview*
- Evalueert culturele tradities in verband met de dood, verlies en rouw alsmede hulpzoekgedrag en coping
- Zie het volledige instrument in: <https://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/assets/articles/61-2019-12-artikel-smid.pdf>

Colombia, Missing People Day

17

Ambigu verlies bij achterblijvers na vermissing

- Ambigu verlies: *"Leaving without goodbye"* (Boss, 2006)
- Ernst van symptomen vergelijkbaar met traumatisch verlies (Kristensen, Weisæth, & Heir, 2012; Lenferink, de Keijser, Wessel, de Vries & Boelen, 2017)
 - Gemis en verlangen
 - Emotionele pijn
 - Preoccupatie met de vermiste of de omstandigheden van de vermissing
 - Verwarring
 - Afgenomen probleemoplossend vermogen
 - Zoekgedrag
 - Verdriet, wanhoop, boosheid
 - Fysieke en emotionele uitputting
 - Gevoel van isolatie en eenzaamheid
 - Verbrijzeld wereldbeeld

18

Dynamiek van hoop

- Vasthouden aan de hoop dat de dierbare zal terugkeren kan een strategie zijn om gevoelens te vermijden die samenhangen met permanente scheiding (Clark, Warburton, & Tilse, 2009)
- Vasthouden aan hoop hangt samen met hogere klachtenniveaus (PGD, PTSS, depressie) (Heeke et al., 2015)
- Druk om af te sluiten (bijvoorbeeld om zoeken te staken) heeft paradoxaal effect (Boss, 2002)
- In de context van gedwongen verdwijning kan druk om af te sluiten repressieve politieke doelen dienen

19

Conclusie: traumatische rouw in globaal perspectief...

- Een samenhangend zorgnetwerk voor opvang, begeleiding en specialistische zorg
- Culturele evaluatie van verlies en rouw toepasbaar bij
 - Diagnostiek traumatische rouw
 - Afstemmen van behandelplan op hulpvraag
 - Behandeling (psychoeducatie, betekenisgeving)
- Ambigu verlies bij vermissing/ verdwijning: speerpunt voor Global Mental Health

20

Rudolph Cronau: View from Greenwood Cemetery, Brooklyn

De nalatenschap van verlies en trauma voor individu, gezin en samenleving: implicaties voor psychische gezondheid

21

*Ik ben de nabestaande,
de ongestorven dode*

Ed. Hoornik (1960)

22